

BASININ ve KAMUOYUNUN DİKKATİNE Ankara, 04.03.2005

SAHTE RAKI DEĞİL, KURALSIZ PİYASA CAN ALIYOR!

Rakı, ana maddeleri tarımsal kökenli etil alkol (yaygın olarak pancar melasından elde edilmiş), anason ve üzümünden elde edilen suma olan; çeşitli işlemlerle geleneksel aromasına kavuşan alkollü bir içkidir. Etil alkolün tarımsal hammaddeden eldesi sırasında bir miktar metil alkol de oluşabilir. Oluşan metil alkolün bir kısmı, uygulanan işlemlerle ortamdaki uzaklaştırılsa da genelde üründe bir miktar kalabilir. Metil alkol yiyecekler, içecekler veya solunum ve temas yoluyla alındığında ölüme ve kalıcı sakatlıklara neden olacak kadar zehirli olduğundan, içkilerde bulunabileceği maksimum miktarlar sağlığı korumak amacıyla mevzuatla belirlenmiştir. Türk Gıda Kodeksi'ne göre rakıda bulunmasına izin verilen metil alkol miktarı en fazla 150 gr/ hektolitredir. Bu miktardan daha yüksek oranlarda metil alkol içeren ürünler insan sağlığı açısından riskli olarak değerlendirilir.

Metil alkol insanlar tarafından mevzuatta izin verilen dozların üzerinde tüketildiğinde zehirlenmelere neden olur. Zehirlenme belirtileri 12-24 saate kadar görülmeyebilir. Metil alkolün bir diğer özelliği zehirlenme dozunun değişkenlik gösterebilmesidir. Zehirlenme mide bulantısı, karın ağrısı, baş dönmesi, güçsüzlük gibi belirtilerle başlar ve merkezi sinir sisteminde çökme, körlük, koma ve ölüm, bu olumsuz tablonun ciddi sonuçları olarak ortaya çıkar.

Metil alkol endüstriyel kullanımı olan bir üründür. Gıda maddelerinin üretiminde girdi olarak kullanılması kesinlikle yasaktır ve kullanılamaz. Endüstride çözücü, antifriz, maket uçak ve araçlarda yakıt olarak kullanılan, ağırlıklı olarak tekstil, patlayıcı, kontrplak, boya, plastik ve diğer pek çok alanda tüketilen kimyasal ürünlerin sentezinde ana çıkış maddesidir.

Metil alkol ile üretilen rakının tüketici tarafından, tüketilirken veya öncesinde ayırt edilebilmesi olanaklı değildir. Ancak tüketildikten sonraki belirtileriyle ayırt edilebilir. Etiket, kapak, şişe gibi unsurlardaki belirtiler, teknolojinin kullanımıyla her an değişebildiğinden, bu konuda yapılan açıklamalar tüketici için yanıltıcı olabilir.

Etil ve Metil alkol piyasası, Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu (TAPDK) tarafından düzenlenmekte ve denetlenmektedir. 4733 sayılı kanun ve buna bağlı olarak yayımlanan yönetmelikler gereği, her iki ürünün ülkeye giriş veya üretiliş anından itibaren adım adım izlenmesi yasal olarak zorunludur.

Gıda maddelerinin insan sağlığına uygunluğunu üretim -pazarlama- toplu tüketim yerlerinde denetleme görevi ise Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'na verilmiştir.

Görüldüğü gibi, yasal anlamda bir boşluk söz konusu olmayıp, sistemden ve uygulamadan kaynaklanan bir sorun yumağı bulunmaktadır.

Halk sağlığını doğrudan ilgilendiren genelde gıda, özelde alkollü içkiler alanında yaşanan sorunların çözümüne yönelik etkin önlemlerin ivedilikle yürürlüğe sokulması gereklidir. Bu kapsamda olmak üzere;

• Bütçe açıklarını kapatmak için, alkollü içkilere yapılan yüksek zamların sahtecilik ve kaçakçılığı tetiklediği açıktır. Rakı dışındaki diğer distile alkollü içkilerde de sahteciliğin olmadığını söylemek olası değildir. Bugün rakıda ve votkada yaşanan sorun, yarın diğer distile içkilerde de görülebilir. **Bu bağlamda, alkollü içkilerdeki yüksek vergi baskısının, sahtecilik cazibesini düşürecek oranlara çekilmesi, tüketicinin uygun fiyatlarla alkollü içkilere ulaşmasını sağlayıcı bir fiyat düzeyinin belirlenmesi gerekmektedir.**

• İç piyasa denetimleri bütçe yetersizlikleri, teknik altyapı ve personel açığı ve her şeyden önce ilgili kurum ve kuruluşlarla sağlıklı bir organizasyon yapılamaması nedeniyle, gereğince yerine getirilememektedir. Ülke çapında birçok kayıtdışı işyeri ve işletmede üretim yapılmaktadır. Bu işyerleri her türlü denetimden uzak faaliyetlerini sürdürmektedirler. **Denetim erkinin kuvvetlendirilebilmesi için, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu'nun açıkları kapatılmalıdır.**

• Gıda maddesi üreten ve satan işyerleri Türk Gıda Kodeksi'ne uygun üretim yapmak üzere Gıda Mühendisi, Ziraat mühendisi, Kimya Mühendisi veya Veteriner Hekim istihdam etmek zorundadırlar. Böylece işyerinin içsel denetimi sağlanmaktadır. Ancak, sorumluluğunun bilincinde olmayan işyerleri bu zorunlu hükmü angarya olarak algılamakta ve denetim eksikliğinden yararlanarak ya sorumlu yönetici çalıştırmamakta ya da sorumlu yöneticileri işyerindeki karar mekanizmasından uzak tutmaktadırlar. Bu bağlamda İDARE, meslek ODA'ları ile işbirliği yaparak, işyerlerinin sorumlu yönetici çalıştırdığı çalıştırmadığı etkin olarak denetlemelidir.

• Gümrük kapılarının teknik donanım, eleman ve alan sıkıntıları nedeniyle gerekli kontrolleri yapamadıkları bir gerçektir. Gümrüklerden giren ürünlerin gıda maddesi olduğu ya da dışalımında kısıtlama olduğu beyan edilmediği sürece, gümrük görevlilerinin kaçak ürünü saptama olasılıkları çok düşüktür, kaçak girişler için gerekli tüm şartlar mevcuttur. Bu bağlamda, **Gümrüklerin yönetim kapasitelerinin geliştirilmesi gereklidir. Kaçakçılık ve kaçak üretim ile mücadele için cezalar artırılmalıdır.**

• Tüketicilerin açıkta sunulan başta rakı tüm alkollü içecekleri içerken sorgulayıcı olmaları ve içki şişelerini görmeleri, alışveriş sırasında kapak, etiket, barkod ve seri numarası kontrollerini yapmaları ve olabildiğince güvenilir buldukları yerlerden içki satın almaları önemlidir. **İçkilerde bandrol ve özel kapak uygulamasına geçilmesi en uygun yöntem olacaktır.**

Yaşananlar, kurlsız piyasa koşullarının, halk sağlığı açısından ne derecede vahim sonuçlar doğurabileceğine ilişkin acı örnekleri oluşturmaktadır.

Bütçe açıklarını dolaylı vergilerle kapatmayı alışkanlık haline getirmemiş, uygun kurallar üretebilen ve bunu etkinlikle denetleyen, gıda üretim yerleri, toplu tüketim ve satış noktaları dahil olmak üzere sayıları yüz binleri bulan işyerlerinin denetiminde meslek odalarıyla işbirliğine giden bir kamu anlayışı, yukarıda sayılan önlemlerle birlikte, sorunun çözümü için ön koşul niteliğindedir.

R. Petek ATAMAN - TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Başkanı

Erel ZBOZKURT - TMMOB Kimya Mühendisleri Odası Başkanı

Gökhan GÜNAYDIN - TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı ■